

Дьулуруйар Ньургун Боотур (олонхоттон быһа тарды)

(улахан бөлөх оҕолоругар аналлаах сценарий)

Оруолларга:

1. Олонхоһут-
2. Дьулуруйар Ньургун Боотур-
3. Айталы Куо-
4. Айыы Нуоралдьын хотун-
5. Айыы Сизэр Тойон-
6. Тимир Дьинигистэй-
7. Айыы Умсуур удабан-
8. Ытык Хахайдаан-
9. Дьылба Хаан-

Оформление: саха балаҕана, көмүлүөк оһох, олоппос, олбохтор, проектор

Олонхоһут олорор, тула дьон-сэргэ.

Олонхоһут саҕалыыр:

Аҕыс иилээх-саҕалаах, атааннаах-мөнгүөттөөх аан ийэ дайды, ананан-айыллан үөскээбитэ үһү диэн дьүһүйээн көрдөхпүт...

-Былыргы былдыһыктаах дьылым быралыйар, быраман мындаатыгар, урукку охсуһуулаах дьылым уларыыр улаҕа өттүгэр ойон тахсар күннээх, охтон баранар мастаах, уолан бүтэр уулаах орто туруу дойду оноһуллубута үһү... (ноо диэн сэргииллэр)

Ол эрэн бу дойдуга ким да олоһот эбит. Аллараа дойдуттан адьарай ааттаахтара сотору-сотору таһа сылдьан бу дойдуну үлтү кээр буолбуттар.. орто дойду дьонно мустан сүбэлэһэн баран, Дьылба тойонтон көрдөспүттэр:

-Бу кэрэ дойдубутун, дьоммутун-сэргэбитин дьыэбитин-уоппутун көмүскүүр улуу дуулаҕа бухатыыры түүһэрэн бу дойдуга олохтоон- диэн илдьит ыһпыттар.

Дьылҕа тойон аттыгар чугас Айыы Сизэр Тойон уонна Айыы Нуоралдьын Хотун диэн ыаллар олорбуттар, бу ыаллар икки оҕолоохтор эбит. Дьылҕа тойон олорго тахсар уонна этэр:

- Уолгутун Ньургун Боотуру уонна Айталы Куо кысыкытын Орто дойдуга киллэрин! –диэн соруудахтаата.

Уол ийэлээх аҕата хайыахтара баарай, ытаһан-соһон баран сөбүлэспиттэр. Уоллаах кыыс орто дойдуга туһэн олус диэн сөбүлээн олохсуйаллар.

Арай биридэ Ньургун Боотур бултуу сырыттагына аллараа дойдуттан абааһы уола Тимир Дьинигистэй балтын Айталына Куону уоран илдьэ барар.

- Буйа-буйа буйакам эйигин билигин ким да быһаабаат, ахахахаа. Аатырбыт Ньургун Боотур балтытын Айталы Куону уоран ыллыым. Кини билигин мин илиибээр киирдээ

Айталы Куо саната: Аай-аай –аайбыан, ыйы-ыйы-ыйыбыан! Күн өркөн уустара көрөллөр-көрбөттөөр! Ким миигин абааһы уолуттан босхолуой? Убайдаатар убайым Ньургун Боотур ханнагыный быһаа абыраа

Ону истэн баран Ньургун Боотур Дьураа Хара атыгар олорон ох курдук ойор, сындыыс курдук сыыйыллан абааһы улун ситэ баттыыр.

Тимир Дьинигистэй: -Аа, ха-ха-ха! Атын күтүр кэлэн турар дуу? Миигин кытта хаһан туруулаһаары суолбун туора турдун?

Ньургун Боотур:- Көр да бух ара түөкүнү! Хааннаах айах хара түөкүн, балтыбын Айталы Куону биэрэ оҕус!

Ньургун Боотур уонна Тимир Дьинигистэй охсуһан бардылар. Маннай үгүүнэн, батыһанан кииристилэр. Онтон **сэптэрэ алдьаммытын кэннэ** кыһыл илиилэринэн кырбастылар. Охсуһуу улаһана манна буолла, холорук бөҕө түстэ, таас бөҕө көттө. Аан дойду биистэрин олоҕо айманна, ытаһы соһоһуу сүрдэннэ.

Бухатырдар ыксаатылар, киэн көбүстэрэ кыараата, үһүн санаалара кылгаата сэниэлэрэ эһиннэ...

Ньургун Боотур ыллаан сатарытар: -Аҕыс дойду арчыһыта, тоҕус дойду дуомньута Айыы Умсуур удаһан эдьийим, ыраах буолларгың чугаһаа, үөһээ буолларгың намтаа, дьэ өлөр-хаалар күн үүннэ. Кэлэнгин көмөлөс, тыыммын үһат.

Өөр-өтөр буолбат Айыы Умсуур удаһан кыталык кыыл буолан кыырайан кэлэр

-Дьэ, Ньургун Боотур иним, бу күүс киллэрэр хаас сымытын саға илгэни аҕаллым. Бырахтаһына киһи эрэ буолларгың айаххар түһэрэн ыйыстан кэбис. Сыһа хаптаһына бэйэҕиттэн бэйэн хоргутуар.

Инньэ диэт сымыт курдук үрүн илгэни быраһан кыыраһытын биһиги бухатырбыт айаһар түһэрэн ыйыстан кэбистэ, эдьийэ үөрэн хаһытыты түстэ.

-Урууй, уруй!

Тимир Дьинигистэй эдьийин **Ытык Хахайдааны** ыньрда. Ытык Хахайдаан обургу хара суор буолан халаатаан кэлэн, инитигэр оҕо сутуругун саҕа хаан бөлөнөбүн быраҕан кыыратта.

- **Буйа-буйа, буйакаам, таһайакаам бу мань уобан кэбис ыы-һыы-һы-һы!**

Тимир Дьинигистэй бухатыыр хаан бөлөнөбү айаҕар түһэрэн ыйыстан кэбистэ.

Дэ икки бухатыыр сөбүлүүр астарын аһаан, күүстэригэр күүс эбиллэн. Уруккутааҕар уон төгүл омумнаахтык охсуһан киирэн бардылар. Отут күннээх түүн тура оҕустулар.

Дэ, доҕоттоор, абааһы бухатыыра Ньургун Боотуру байҕалга кыыратан эрдэбинэ эдьийэ Айыы Умсуур удаҕан дүнгүрүн тоһуйан биэрдэ. Ньургун Боотур дүнгүргэ кэлэн тура түстэ. эдьийэ кинини **өрө көтөҕөн охсуһар** сиргэ туруоран кэбистэ.

Биһиги киһибит абааһы бухатыырын ыһыыты-ыһыыты умайа турар байҕалга төбөтүн оройунан быраҕан куугунатта. Ытык хахайдаан обургу дүнгүрүн тоһуйан эрдэбинэ, Айыы Умсуур удаҕан дүнгүр түгэбин тэһэ үрдэ. Абааһы уола ол хайаҕаһынан уот байҕалга түһэн мэлиһ гынан хаалла.

Ытык Хахайдаан удаҕан абатыттан ый-хай бөҕөнү түһэрэн, ытаан-сонгоон аллараа дойду диэки көтөн күпсүйэ турда.

Айыы Умуур удаҕан **инитин** Ньургун Боотуру алҕаата уонна үөһээ халлаанна көтөн хаалла.

Ньургун Боотур балтын быһаан үөрүү-көтүү бөҕө буолла. Орто дойду бар дыоно үөрүү көтүү буоллулар Ньургун Боотуру эбэрдэлии көрүстүлэр, уйгу-ыһыах ыстылар.

-Уруй уруй буоллун, үрүн айыы бухатыырыгар!!!

Оһуохайга тахсыы.

Сценарийы суруйда: иитээччи Петрова О.Я

Бүлүү улууһа, Уһун дэриэбинэ, «Хатынчаан» детсад.

«Дьулуруйар Ньургун Боотур» олонхоттон быһа тардыы